На стар. 3 „КАНЕЦ ВРАНГЕЛЯ“

„NIWA“ TYGODNIK BIAŁORUSKI – CENA 60 gr.

Ніва

№ 42 (86) БЕЛАСТОК, 20 КАСТРЫЧНІКА 1957 г. ГОД II

БЕЛАВЕЖСКАЯ ВОСЕНЬ

Прыгожая белавежская аколіца і прыгожыя дзяўчаты якія тут жывуць. Задуменны позірк у белавежскай прыгажуні гаворыць, што яе думкі зусім не пры кветках, якія яна вырасціла і якія цярпець ад холаду асенніх начэй. Не страшыць яе надыходзячая восень. У яе на душы вясна і пэўна расцвітаюць не такія кветкі.

Дажджы, дажджы, дажджы! Манатоннае шэрае неба зацягнутае хмарамі. Нават старыя людзі не памятаюць такой восені, каб у гэтую пору, разлілася так рака. У Белавежы гавораць — «Не будзе зімы, як не разальецца рака». Няўжо гэтая разлітая рака — азнака ранняй зімы.

— «А нам што да гэтага» — гагочуць гусі і качкі.

— «Нарэшце маем выгоду»

Ад даўжэйшага часу ў нашай краіне адбываюцца спрэчкі на тэму: як палепшыць гаспадарчае становішча і адкуль узяць на гэта сродкі.

Хіба ўсе згодны з тым, што не малую ролю адыгрываюць тут дэвізы.

Ёсць дзяржавы, напрыклад Швейцарыя ці Італія, дзе сапраўднай крыніцай дэвізаў з'яўляецца заграранічная турыстыка. Не малыя магчымасці развіцця заграрнічнай турыстыкі ёсць і ў нас, на Беласточчыне.

Яшчэ да 1939 года Белавежскую пушчу наведвала штогод каля 50 тысяч турыстаў, у тым ліку каля 1.500 замежных. Пасля вызвалення, ад 1944 года, турыстычны рух рэзка паменшыўся. Белавежу ведалі толькі некаторыя вучоныя. Вельмі рэдка заязджаў сюды турыст.

У мінулым годзе нешта змянілася на лепшае. Белавежу наведвае штораз больш замежных турыстаў і вучоных.

Турысты, як турысты. Днём цікавяцца пушчай, звярамі. А вечарам? Вядома, хацелася-б лепш з'есці, пагуляць і наогул мець магчымасць культурна правесці час.

А ці ёсць у Белавежы такія магчымасці? Нажаль няма. Таму Прэзідыум ГРН, як гаспадар Белавежы, апошнім часам склікаў сесію ГРН прысвечаную справам развіцця Белавежы і дастасавання яе да патрэб турыстаў краіны і заграніцы.

Сесія зацвярдзіла перспектывічны план развіцця Белавежы і таксама прыняла адпаведную пастанову.

План і пастанова вельмі цікавыя. Напрыклад: прадугледжваюць яны пабудову навейшай гасцініцы, разбудову станцыі Белавежа - Палац і дастасаванне яе да руху турыстычных паяздоў, пабудову прыстані на рацэ Нараўцы і дастасаванне гэтай ракі да воднай турыстыкі па пушчы.

Прадугледжваецца таксама генеральную змену аблічча Белавежы: пралажыць ходнікі на вуліцах там, дзе іх дагэтуль няма і зрабіць кабельнае электрычнае асвятленне вуліц, пабудаваць навейшы ўнівермаг, перабудаваць кіно, залажыць скверкі і г. д.

Пастанова змяшчае многа цікавых і вельмі слушных праектаў. Вядома, каб ажыццявіць іх, патрэбныя не малыя фінансавыя сродкі. Аднак, калі мы хочам з заграрнічнай турыстыкі чэрпаць так патрэбныя нам дэвізы — то трэба стварыць да гэтага адпаведныя ўмовы ў Белавежы.

Пастанова Прэзідыума ГРН у Белавежы будзе абмяркоўвана на Прэзідыуме ВРН у Беластоку. Нам здаецца, што справа турыстыкі на Беласточчыне павінна знайсці мейсца на адной з сесіі ВРН, а і паслы Беласточчыны не павінны прайсці каля яе абыякава

(в і а).

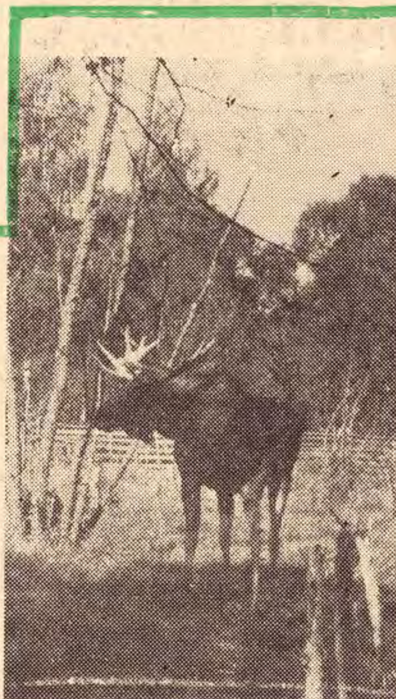
Граб скідае лісцё. Ды чаму яму не скідаць, калі ім апякуецца такі асілак дуб.

Нават і ў асеннія дажджы Белавежа прыгожая. Сведчыць аб гэтым факт, што на белавежскіх вуліцах заўжды стаяць доўгія вярэніцы турыстычных аўтобусаў.

Не, гэта не лермантаўскія — «тры гордыя пальмы..» Гэта тры белавежскія красуні на ўскраі пушчы.

— «А чаму нам і не быць гордымі. Мы-ж расцем у Белавежскай пушчы. Праўда, не вельмі прыемна настаўляць першымі лоб халодным асеннім вятрам. Ды нам гэта не першыня, ужо 200 лет стаім вось так».

— «Што мне абходзіць, што лес ужо не зялёны» — думае лось — «У мяне адраслі пышныя рогі і прыбавілася сілы. Трэба вышэй насіць галаву, каб знайсці сваю палавіну. Заўжды ўдвое весялей у доўгія асеннія вечары».

Гэта слаўныя белавежскія дубы ў парку. «Мы пішчэ не толькі не скідаем лісця, але нават і не жоўкнем. Уперш скінем жалуды, а тады падумаем, як скінуць лісцё».

Тэкст і фота

М. ТАРАСЕВІЧ

Месяц № 2

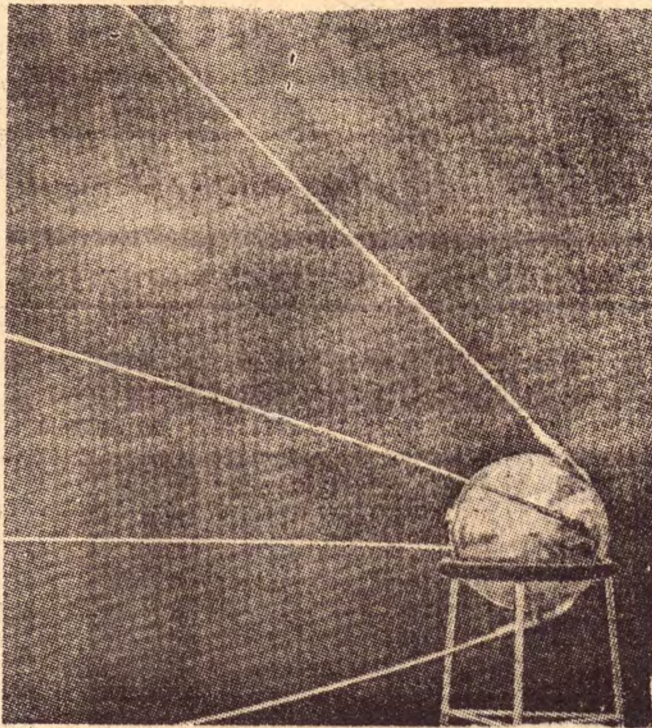
4 кастрычніка 1957 года ўвесь свет быў сведкаю знамянальнай падзеі — Савецкі Саюз першым запусціў штучны спадарожнік нашай планеты, Зямлі.

Каб выкінуць гэты штучны спадарожнік на лінію арбіты, па якой круціцца ён навокал нашай Зямлі, патрэбна было пабудаваць ракету - носьбіта. Ракета - носьбіт характарызуецца вялікай канструкцыйнай дакладнасцю. Мае магутныя рухавікі, якія могуць працаваць у цяжкіх тэмпературных варунках. Ракета - носьбіт, якая падняла штучнага сатэліта на так вялікую вышыню, абсталявана надзвычай дакладнай сістэмай аўтаматычнага кіравання.

Штучны спадарожнік быў размешчаны ў папярэдняй частцы ракеты - носьбіта і закрыты ахоўным конусам. Ракета са спадарожнікам стартавала ў простай лініі ад паверхні Зямлі. Праз пэўны час пасля старту пры дапамозе спецыяльнай канструкцыі, ракета пачала паступова адхіляцца ад простай лініі палёту. У канцы ўчастка вывядзення на арбіту ракета - носьбіт знаходзілася на вышыні некалькі сот кіламетраў і рухалася паралельна да кулістай паверхні нашай планеты з хуткасцю каля 8 000 метраў у секунду. Калі рухавік ракеты спыніўся, ахоўны конус быў скінуты, спадарожнік (сатэліт) адлучыўся ад ракеты і пачаў круціцца сам. З ім ляцелі навокал нашай Зямлі ракета - носьбіт і ахоўны конус. Так у выніку розніцы перыядаў вярчэння выкліканай адноснай хуткасцю ў момант адлучэння, як таксама і розным тармажэннем у атмасферы Зямлі — усе тры гэтыя целы разышліся і ў адзін і той-жа момант могуць знаходзіцца над рознымі пунктамі нашай планеты.

* * *

Арбіта спадарожніка мае форму эліпса. Вышыня яго палёту над

Так выглядае спадарожнік

зямлёю не аднолькавая — перыядычна змяняецца і даходзіць да тысячы кіламетраў. Найніжэй пралятае над поўночным поўшар'ем Зямлі і найвышэй пралятае над поўднёвым поўшар'ем Зямлі.

З часам аднак, у выніку тармажэння сатэліта ў верхніх слаях атмасферы Зямлі, форма і размеры арбіты сатэліта будуць паступова змяняцца. Спадарожнік паволі будзеападаць. Калі спадарожнік апусціцца ў больш густыя слаі атмасферы, тады тармажэнне павялічыцца, спадарожнік пачне моцна грэцца і потым згарыць так, як згараюць метэоры, якія налятаюць у зямную атмасферу з міжпланетнай прасторы. (Вечарам гэта выглядзіць, як падаючая зорка).

Назіранні за рухам спадарожніка вядзецца пры дапамозе радыётэхнічных і аптычных сродкаў на ўсім свеце. Можна яго ўбачыць на лініі палёту нават голым вокам — раніцою і вечарам, калі паверхню зямлі пакрывае змрок, і ён, знаходзячыся на вялікай вышыні, асветлены праменнямі Сонца.

Як ужо пісалася ў папярэднім нумары «Нівы», спадарожнік мае форму шара. Яго велічыня раўняецца 58 сантыметраў, важыць — 83,6 кілаграма. Герметычны корпус спадарожніка зроблены з алюмініевых сплаваў. Паверхня яго апаліравана і спецыяльна апрацавана. У корпусе знаходзіцца ўся апаратура спадарожніка разам з крыніцамі энергасілкавання апаратуры. Перад пускам спадарожнік запоўнена азотам.

На версе корпуса ўстаноўлены антэны ў выглядзе чатырох шпянёў даўжынёю ад 2,4 м да 2,9 м (глядзі здымку). У час выкідання спадарожніка шпяні антэнаў прыціснуты да корпуса ракеты.

Рухаючыся па арбіце, спадарожнік перыядычна падвяргаецца рэзка пераменным цеплавым уплывам — награваецца праменнямі Сонца, калі пралятае над асветленым поўшар'ем Зямлі і ахаладжаецца — калі пралятае ў цені Зямлі. Апроч гэтага, як ужо ўспаміналася, грэецца ён пад уплывам атмасферы. Аднак на пэўных вышынях гэту розніцу тэмператураў рэгулюе адпаведная канструкцыя, што дае магчымасці адпаведна працаваць абсталяванай у ім апаратуры.

Праз нейкі час радыёвыя сігналы са спадарожніка спыняцца таму, што запас электраэнергіі ёсць абмежаваны. Сігналы могуць спыніцца таксама ў выніку пашкоджання антэны, якім - небудзь метэорам, або калі большы метэор праб'е корпус сатэліта.

7 лістапада — на 40-годдзе Вялікай кастрычніцкай рэвалюцыі — савецкія вучоныя запусцяць другі штучны спадарожнік Зямлі — яшчэ болей дасканалы.

(ся)

ГУТАРКІ ДАНІЛЫ СА СЦЯПАНАМ

— Што новага, Даніла, у палітыцы?

— Спутніка маем. Цяпер усе козыры ў нашых руках.

— Падбадрыў спутнік?

— Вядома, весялей стала. Сумуе з гэтага толькі ангельскі прэм'ер. Чуў, пакуе клункі, да Эйзенхауэра выбіраецца па парады.

— Не аднаго яго спутнік засмуціў. Адэнауэру пэўна таксама нямала страху нагнаў, калі на гвалт пхае на цёплыя пасады сваіх халэкаў. У Баварыі прэм'ера сацыял-дэмакрата змяніў на хадэка.

— Хоча ўсю ўладу прыбраць у свае рукі.

— А потым — Дойчлянд, Дойчлянд ібэр алес.

— Такая ўжо натура ў гэтага нямецкага канцлера, пераняў яе ад ефрэйтара Адальфа. Яго мусі і спутнік не пераканае, што вайна — капут.

— А што скажаце аб Блізкім Усходзе?

— Становішча напружанае. Газеты пішуць, што ў Сірыю прыбылі егіпецкія атрады, каб узмоцніць сірыйскія граніцы.

— Туркі не даюць спакою?

— Справа не толькі ў турках, туркаў напускаюць амерыканцы. Сірыя хоча быць самастойнай, што не на руку Амерыцы. Амерыканцы не хочуць развітацца з сірыйскай нафтай. Тут і сабака зарыта.

— Францыя з Алжырам таксама не хоча развітацца.

— Якія-ж капіталісты добраахвотна зракуцца сваіх капіталаў? Не былі-б тады яны капіталістамі. Праз Алжыр цяпер у Францыі і ўрадавы крызіс паўстаў. Ужо трэці кандыдат на прэм'ера мацтуе новы ўрад.

— І кожны як агню баіцца комуністаў.

— Комуністы дамагаюцца-ж свабоды для Алжыра. Таму іх прэм'еры і баяцца. Ды й не толькі французскія прэм'еры баяцца комуністаў, баяцца іх усе тыя, хто хоча нажывацца чужым дабром. Але прыдзе час на іх, Сцяпане, прыдзе!

— Ну, аставайцеся здаровы!

— Ідзіце, здаровенькі!

СПОРТ

СЯБРОЎСКАЯ ДУЭЛЬ

Своеасаблівая дуэль ідзе паміж сябрамі - спартсменамі — прадстаўніком Украіны В. Чарнабаем і беларускім спартсменам В. Булатавым. Зусім нядаўна яны давялі рэкорд Савецкага Саюза па прыжках у вышыню з шастом да 4 м 50 см. Гэтую вышыню пераадолеў адзін і другі спартсмен.

На першынстве Савецкага Саюза па лёгкай атлетыцы чэмпіёнам краіны стаў беларускі спартсмен В. Булатаў, які паўтарыў на гэтых спаборніцтвах рэкорд СССР — 4 м 50 см.

Днямі вялікага поспеху дабіўся Віталій Чарнабай. На першынстве Украіны ў Одэсе ён пераадолеў планку на вышыні 4 м. 52 см. Гэта новы рэкорд Савецкага Саюза, які ўсяго на 3 см ніжэй рэкорда Еўропы.

ТРЫ ПЕРАМОГІ МАРЫІ ІТКІНАЙ

У Одэсе, на ўсесаюзных спаборніцтвах лёгкаатлетаў спартыўнага таварыства «Харчавік» у бегу на 100, 200 і 400 метраў званне чэмпіёнкі таварыства заваявала беларуская спартсменка — майстар спорту Марыя Іткіна, якая паказала адпаведна час — 12,1, 24,2 56,3 секунды.

Над чым працуе інстытут гісторыі Акадэміі навук БССР

У газеце «Советская Беларусь» з 10 кастрычніка г. г. змешчаны артыкул дырэктара Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР І. Краўчанкі п. з. «Пачэсны абавязак гісторыкаў Беларусі», у якім аўтар абмяркоўвае дасягненні, недахопы і задачы гістарычнай навукі ў БССР. Пазнаёмімся бліжэй са зместам гэтага артыкула.

Краўчанка звяртае ўвагу на тое, што навуковыя працы, якія дагэтуль паявіліся ў друку адыгралі станоўчую ролю ў распрацоўцы пасобных пытанняў беларускай гістарычнай навукі. Аднак тыя працы, якія выйшлі да XX-га з'езду партыі, маюць рад недахопаў. Галоўнай прычынай іх быў культ адзінкі, які затушоўваў ролю народных мас і партыі.

Апошнім часам Інстытут гісторыі Акадэміі навук БССР імкнецца павысіць узровень навуковых даследаванняў і ліквідуе тыя недахопы, якія тармазілі ў мінулым працу беларускіх гісторыкаў.

У інстытуце падрыхтаваны ўжо да друку другі том *«Гісторыі БССР»*. Першы том гісторыі БССР быў выдадзены ў 1954 годзе. Неўзабаве выйдзе з друку *«Гісторыя горада Мінска»* і рад наступных манаграфіяў: *«Першыя сацыялістычныя пераўтварэнні на Беларусі»*, *«Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і барацьба за ліквідацыю памешчыцкага землеўладання на Беларусі ў 1917—1918 г.г.»*, *«Кастрычніцкая рэвалюцыя і пачатак калгаснага будаўніцтва на Беларусі (1917—1920 г. г.)»* і іншыя.

Хутка паявіцца таксама зборнік дакументаў у двух тамах *«Перамога Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі на Беларусі»*, апрацаваны Інстытутам гісторыі партыі пры ЦК КПБ і Архіўным упраўленнем.

Шмат увагі прысвячаецца цяпер вывучэнню старажытнага перыяду гісторыі Беларусі.

У сувязі з гэтым у апошні час праводзіліся на тэрыторыі рэспублікі археалагічныя раскопкі, вынікам якіх была цікавая манаграфія К. М. Палікарпавіча *«Палеаліт верхняга Падняпроўя»*. У Беларусі налічваецца вялікая колькасць курганоў, стаянак і гарадзішч з эпохі неаліта і бронзы, якія дагэтуль вельмі мала даследаваны.

Гісторыкі цікавяцца бытам і народнай творчасцю беларускага народа. Аднак у гэтай галіне яшчэ мала зроблена, а сілы этнографаў толькі што складваюцца. У сучасны момант рыхтуецца да друку манаграфія *«Беларусы»*, у якой у марксісцкім асвятленні даецца ўсебаковая этнаграфічная характарыстыка беларускай нацыі.

Недастаткова вядзецца вывучэнне гісторыі рэвалюцыйнага працоўнага руху на Беларусі канца XIX стагоддзя, а таксама ў перыяд першай сусветнай вайны і Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі. Гісторыкі павінны прысвяціць больш увагі вывучэнню паасобных пытаняў Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны на Беларусі. Галоўным недахопам выдадзеных у гэтай галіне прац з'яўляецца недацэньванне ролі народных мас у гісторыі.

У Інстытуце гісторыі АН БССР, Беларускім дзяржаўным універсітэце і іншых навуковых і навучальных установах рэспублікі знаходзіцца ў стадыі распрацоўкі больш трыццаці манаграфіяў, якія датычаць паасобных пытанняў гісторыі беларускага народа ў 1917—1920 г.г.

Важнае месца ў гістарычнай навуцы павінны займаць пытанні сацыялістычнага будаўніцтва на Беларусі. У гэтай галіне ёсць пэўныя дасягненні. Выдадзена рад прац, сярод якіх знаходзяцца такія, як: *«Развіццё прамысловасці Беларускай ССР»* С. Н. Маліціна і *«Комуністычная партыя ў Беларусі ў перыяд барацьбы за калектывізацыю сельскай гаспадаркі (1930—1934 г.г.)»* С. І. Сацункевіча.

Важным пытаннем з'яўляецца гісторыя Вялікай Айчыннай вайны і партызанскага руху на Беларусі. Праўда, што ў друку паявілася пэўная колькасць прац, прысвечаных Айчыннай вайне, аднак у іх, нажаль, вельмі мала гаворыцца аб партызанскай вайне. Дагэтуль не паявілася ні одная манаграфія па гісторыі партызанскага руху на Беларусі. Перад гістарычнай навукай стаяць, у гэтым выпадку, вельмі сур'ёзныя заданні.

Сярод недахопаў гістарычнай навукі ў БССР бачыць Краўчанка ў адсутнасці навуковых даследаванняў у галіне такіх дысцыплін, як крыніцазнаўства, нумізматыка, палеаграфія, археалогія, метралогія, храналогія і іншыя. Пара ўзяцца за распрацоўку гісторыяграфіі з марксісцка - ленінскіх пазіцый. Паўстала патрэба стварэння Таварыства гісторыкаў, якое занялося-б каардынацыяй прац па пытаннях гістарычнай навукі.

Дрэнна стаіць справа з навуковымі кадрамі. За ўвесь час існавання Акадэміі навук не было выпадку абароны дактарацкай дысертацыі ў галіне гісторыі Беларусі. Неадкладна трэба вырашыць справу друкавання навуковых прац беларускіх гісторыкаў, якія не маюць дзе іх змяшчаць. У сувязі з гэтым варта было-б падумаць аб выдаванні нейкага часопіса, прысвечанага гістарычным навукам.

У канцы свайго артыкула І. Краўчанка выказвае свае спадзяванні, што беларускія савецкія гісторыкі будуць паспяхова вырашаць пастаўленыя перад імі заданні ў марксісцка - ленінскім духу.

М. К-а.

Знаёмімся з жаўнерамі Кастрычніка

КАНЕЦ ВРАНГЕЛЯ

Гісторыя аб якой хачу Вам расказаць апрацавана паводле ўспамінаў Паўла Бароўскага і Янкі Насковіча — жыхароў гайнаўшчыны, якія ў 1920 годзе ўдзельнічалі ў славутых перакопска - сівашскіх баях супраць узброенай да зубоў арміі Врангеля.

ЗАГАД ЛЕНІНА

Атрады Чырвонай Арміі ўжо некалькі тыдняў вялі баі за Перакоп. Войскі Врангеля сільна сканцэнтраваліся, перакопскі перашыек (шырыні 7 км) спалучаючы Расію з Крымам быў зусім адсечаны. Крым .быў гняздом белагвардзейцаў.

Была раніца. Салдаты стаялі ў страю. Камандзір фронта Фрунзе роўнымі крокамі выйшаў перад строй, затрымаўся, прывітаўся з салдатамі і пачаў спакойна гаварыць:

«Таварышы чырвонаармейцы! Врангель гаворыць, што большэвікі не змогуць здабыць Крым».

Стомлены Бароўскі ўважліва прыслухоўваўся словам паважанага і шанаванага камандзіра. Вочы таварыша Фрунзе былі нейкія калючыя і палалі нянавісцю да ворага. Адразу заўважыў гэта малады Бароўскі.

«...Уладзімір Ільіч Ленін даў загад здабыць Крым і знішчыць зусім Врангеля» — сказаў на заканчэнне асабліва цвёрда Фрунзе.

ПЕРАКОП БУДЗЕ НАШ

— Што не верыш — гаварыў да Бароўскага малады украінец Мішка.

— Веру, але не лёгка будзе здабыць гэтыя валы — адказваў Бароўскі.

— Так, гэта не жарты, — падтрымаў салдат, якога віскі пакрыліся ўжо сівымі валасамі.

— Самая моцная пазіцыя Врангеля — гэта Турэцкі вал, даўжынёю ў 12 кілометраў, шырынёю мабыць метраў 16 і глыбінёю метраў восем. За ім ёсць другі вал — мала меншы, перад якім цягнуцца равы агароджаныя калючым дротам.

— Нядрэнна забяспечыліся — паганцы.

— Не самі — прарваў надыходзячы камандзір роты. — пры пабудове ўмацаванняў памаглі Врангелю англійскія, французскія і нямецкія генералы. Забяспечылі іх самым новым баявым абсталяваннем — танкамі, артылерыяй, бомбамётамі, кулямётамі.

Але Перакоп будзе наш.

Бароўскі глядзеў у бок Перакопу і думаў. — Ну ўжо незадоўга.

ДА АТАКІ.

Наступіла лістападаўская ноч. Холад пранікаў цела Бароўскага. Назбіраў дзве жмені сена, знайшоў у кішэні нейкую паперу і абвязаў імі дзіравыя боты. Раптам пачуўся топат конскіх капыт. Бароўскі стаў і ўгледзіў Фрунзе.

— Падрыхтавацца да бою — крыкнуў камандзір, стралою прамыкаючы каля гарматаў. Праз некалькі хвілін камандзір даў загад:

— Агонь!

Бароўскі нервова зараджаў гармату. — Цяпер мы вам нечысты дасыплем перцу — мармытаў пад носам.

— Ура! — раздаўся крык. Пяхота пад прыкрыццём артылерыі рушыла ў атаку.

З-за хмар вынырнуў месяц, заліваючы святлом поле боя. На працягу ночы здабыта равы загараджаючыя дарогу да Турэцкага вала.

Далей наступаць не маглі. Не хапала сіл. Падцягнута наперад гарматы. Перад узгоркам размясціўся атрад. Стомленыя, галодныя і сонныя салдаты разлажыліся адпачываць.

Займала на золак. Усюды было ціха, толькі марозны вецер усё мацней і мацней веяў. Раптам цішыню нарушыў шум матораў. На гарызонце паказаліся два танкі і сталі страляць з кулямётаў. Кулі са свістам праляталі над галовамі прыпаўшых да зямлі салдатаў. Чутна была толькі страляніна і грукат тачкаў. Здавалася, што няма ўжо ніводнай жывой душы. Неўзабаве танкі завярнуліся і схаваліся за валам. Затрымаліся. Адкрыліся клапаны і паказаліся сілуэты танкістаў.

— Канец большэвікам! — фанабэрыста пераклікаліся. Але не паспелі да канца выказаць сваіх думак як з-пад аднаго і другога танка выскачылі чырвонаармейцы і штыхамі палажылі танкістаў. Танкі былі нашы. Салдаты загаманілі з радасцю і ажыўленнем. — З большэвікамі так лёгка не ўдаецца, мы яшчэ жывем.

* * *

Перакоп усё яшчэ быў не здабытым. Чырвонаармейцы наступалі на Турэцкі вал, неаднойчы йшлі ў атаку аднак без карыснейшых вынікаў.

Наступалі з адкрытага поля, на якое белагвардзейцы няспынна накіроўвалі масіраваны агонь. Пры такіх абставінах войска Врангеля магло-б знішчыць чырвонаармейцаў. Дзеля таго дадзена загад спыніць атаку.

Чырвонаармейцы сканцэнтравалі наступленне на Сіваш, штопраўда больш даступную, аднак таксама небяспечную дарогу на Крым.

АТАКА НА СІВАШ

Галоўнай сілай наступлення на Сіваш быў 266 полк пехацінцаў. У гэтым палку знайшоўся таксама, як ахвотнік, Янка Насковіч (цяпер жыве ў Кляшчэлях). Ноччу з 10 на 11 лістапада 1920 года 266 полк пад гарачым агнём врангеляўцаў, распачаў штурм на мост. Цяжка было перапраўляцца. Насковіч знайшоўся на дрыгвістым беразе Сіваша — праклятага «Гнілога мора». Не мог далей ісці. Ногі па калені завязалі ў балоце. Кулі як хрушчы гулі навокал. «Няўжо мне заставацца ў гэтай салонай твані»— мільгнула ў галаве. Напружыў апошнія сілы і стаў брысці далей, ажно раптам пачуў нечый голас: «Ратуйце». Зірнуў у бок і ўбачыў у дрыгве топячагася салдата — толькі чорную галаву было відаць. Падаў яму прыклад вінтоўкі. Салдат з ўсёй моцы схапіўся за вінтоўку і цягнуў за сабой Насковіча ў багна. Нашчасце надыйшло некалькі салдатаў і выцягнулі іх.

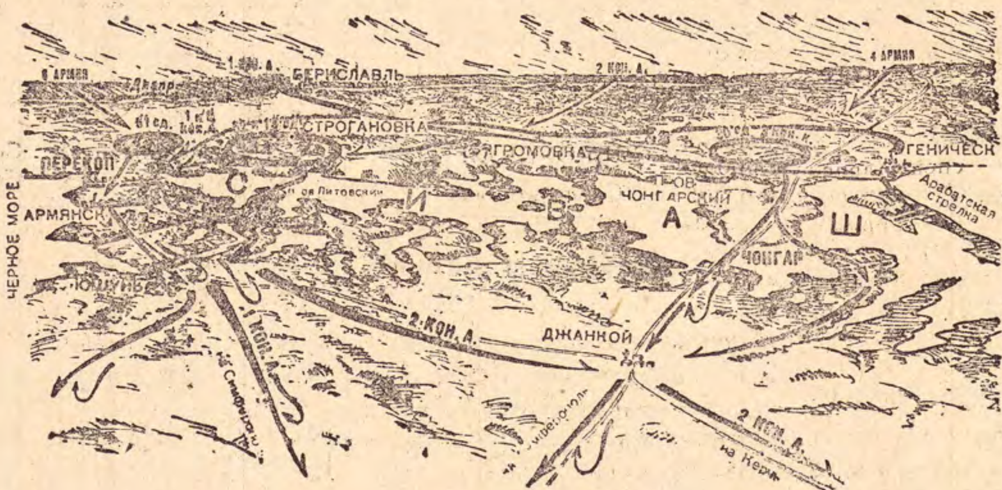
Шлі наперад. Багна засланае было трупамі чырвонаармейцаў. Артылерыя разбіла мост. Пачалося сапраўднае пекла. Полк імя Малыцава — сакратара Уральскага райкома партыі, якога белагвардзейцы замардавалі — змагаўся геройска. Група салдатаў у якой быў і Насковіч, папала ў гарачы кулямётны і гарматны агонь. З 266 палка засталіся толькі яны. Рэшта — амаль дзевяноста працэнтаў загінула.

І вось з нянацку лавінай высыпаліся врангеляўцы. Але чырвонаармейцы не адступілі, адстрэльваліся, як маглі. Калі нехапіла боепрыпасаў — пайшлі на штыкі. Рэшткам 266 палка йшоў на выручку полк. 267. Насковіч пачуўшы за плячыма магутнае «урра», непрытомны апусціўся на зямлю.

Перакоп здабыта з тылу. Чырвонаармейцы з гонарам выканалі загад Леніна.

Салдаты 266 палка ўвайшлі ў гісторыю абароны рабочасялянскай рэвалюцыі, як чырвоныя героі.

БАРЫС НІКІЦЮК

Аперацыя Чырвонай Арміі па разгрому Врангеля.

Мгр. МАЦЕИ КАНАПАЦКІ

Беларускае нацыянальнае пытанне ў рускай журналістыцы XIX ст.

Матэрыялы аб Беларусі на старонках рускага перыядычнага друку пачалі з'яўляцца ўжо ў пачатку XIX стагоддзя. Аднак цікавасць часопісаў і газет да так званага «беларускага пытання» асабліва ўзмацнілася пасля падаўлення польскага паўстання 1830—1831 г. г. Розныя колы рускай грамадскасці пачалі больш грунтоўна вывучаць жыццё беларускага народа. Гісторыя, культура і эканоміка Беларусі станавілася прадметам навуковых даследаванняў. Перыядычныя рускія выданні, змяшчаючы матэрыялы аб Беларусі, каментавалі іх адпаведна сваім ідэйным напрамкам.

Такія рэакцыйныя часопісы, як «Москвитянин», «Библиотека для чтения», «Маяк», «Северная пчела» адмаўлялі магчымасць існавання беларускай народнасці, беларускай культуры, мовы і літаратуры. З другога боку — перадавыя рускія выданні, як «Современник», «Литературная газета» «Отечественные записки», «Телескоп», «Молва» уважліва ставіліся да вывучэння жыцця беларускага народа. Гэтыя часопісы стараліся высветліць яго нацыянальныя асаблівасці Яны часта выступалі супроць паасобных артыкулаў, змешчаных у рэакцыйным друку, а нават супраць тых навуковых прац, у якіх трэціравалася беларуская народнасць Завязалася своеасаблівая палеміка вакол беларускага нацыянальнага пытання.

Асаблівым ганенням з боку прадстаўнікоў так званай афіцыяльнай навукі падвяргалася беларуская мова. Вучоныя з асяроддзя вялікадзяржаўных рускіх шавіністаў, трэціруючы беларускую мову, адмаўляючы за ёй права быць мовай мастацкай літаратуры, намагаліся навязаць беларускаму народу думку аб яго нібыта духоўнай няпоўнацэннасці стараліся задушыць у яго нацыянальныя пачуцці. Рэакцыйныя мовазнаўцы лічылі беларускую мову мешанінай розных славянскіх слоў. Вядомы прадстаўнік рэакцыйна-манархічнага лагера Н. Грэч у першым томе «Падрабязнай рускай граматыкі» (1830 г.) пісаў, што беларуская мова складаецца *«з слоў царкоўнаславянскіх, польскіх, лацінскіх»*.

Рускі рэакцыйны друк на сваіх старонках вельмі ахвотна змяшчаў апавяданні беларускіх кансерватыўных і рэакцыйных пісьменнікаў, якія пагардліва ставіліся да беларускага сялянства У 1843 годзе «Москвитянин» змясціў апавяданне кансерватыўнага пісьменніка П Кушына «Гецыкі» У апавяданні аўтар намаляваў беларускіх прыгонных сялян духоўна абмежаванымі, лянівымі і п'яніцамі. Гэты скажоны паказ беларускага люду адпавядаў «Москвитянину», які з'яўляўся прававеднікам афіцыяльнай ідэалогіі

Такім чынам бачым, што рускія вялікадзяржаўнікі ў сваёй дэнацыяналізатарскай палітыцы на Беларусі карысталіся падтрымкай з боку мясцовых рэнегатаў.

Царская Расія жорстка прыгнятала беларускі народ. Аднак у той час пачала зараджацца другая Расія — рэвалюцыйная. Яна аб'ядноўвала перадавых прадстаўнікоў рускага народа — страсных выкрывальнікаў рэакцыйнай нацыяналістычнай палітыкі царызма. У 40—50 гады XIX ст. на арэне грамадска - палітычнага жыцця краіны паяўляюцца новыя сілы — рэвалюцыянеры - разначынцы, рэвалюцыйныя дэмакраты, якія ўвасобілі асноўныя ідэйныя імкненні перадавых слояў рускага грамадства. Іх сацыяльна - палітычная праграма была накіравана на знішчэнне прыгонніцтва і самадзяржаўя. Ідэолагамі рускай рэвалюцыйнай дэмакратыі з'яўляліся Н. Г. Чарнышэўскі, Н. А. Дабралюбаў, Н. А. Некрасаў, А. І. Герцэн. Іх палымяная творчая дзейнасць была непарыўна звязана з «Современником». Гэты часопіс, будучы ідэйным цэнтрам агульнарускага рэвалюцыйнага руху, змагаўся з рэакцыйным ладам прыгонніцкай Расіі. «Современник» вёў барацьбу за свабоднае развіццё прыгнечаных народаў, за іх нацыянальныя правы. З яго старонак часта ўзнімаўся голас пратэсту супраць заняволення Беларусі. Вялікі рускі мысліцель Чарнышэўскі, які з'яўляўся ідэйным кіраўніком часопіса, паказаў у сваіх артыкулах, што не народы прыгнятаюць адзін аднаго, а багацеі, пануючай і падпарадкаванай нацыі супольна рабуюць бедных без адрознення нацыянальнасці.

На працягу двух год (1853—1855 гг.) «Современник» друкаваў нарыс вядомага збіральніка фальклорнага і этнаграфічнага матэрыялу П. М. Шпілеўскага «Падарожжа па Палессю і Беларускаму краю». У сваім нарысе, які заняў амаль 250 старонак часопіса, аўтар імкнуўся пазнаёміць рускае грамадства з гістарычным мінулым Беларусі, з становішчам беларускага народа, яго бытам, павер'ямі і звычаямі

Беларускае сялянства паводле Шпілеўскага з'яўляецца сумленным і працалюбівым, адзначаецца маральнай чысцінёй і бескарыслівасцю. У нарысе гаворыцца аб самастойнасці, самабытнасці беларускай мовы. Шпілеўскі звяртае ўвагу на неабходнасць навуковага даследавання яе.

«Беларуская мова так самастойна, — чытаем у «Современнике», — так характэрна ў археалагічных і філалагічных адносінах, паданнях, павер'ях, казкі яе так арыгінальныя да таго напоўнены першабытнай, старажытнай паэзіяй славяна - рускай, што пры сапраўдным напрамку і развіцці ў нас філалогіі і археалогіі становіцца неабходным даследаваць і вынайсці яе асновы».

(Працяг на стар. 6)

Права на зямлю

Мінуў час пагарды да зямлі. Пасля таго, як наша партыя ліквідавала памылкі ў сельскагаспадарчай палітыцы, гаспадары сталі цаніць зямлю.

Многія сталі вяртацца з горада на свае вёскі і гаспадарыць. Амаль усюды прапалі аблогі. Вельмі добра і вельмі правільна.

Адно толькі кепска, што з перамен сельскагаспадарчай палітыкі ўсякімі спосабамі імкнуцца скарыстаць былыя абшарнікі. У апошніх месяцах у Прэзідыум ВРН у Беластоку звярнулася 82 абшарнікаў з заявамі, каб улады нашы звярнулі ім іх маёнткі, якія на аснове дэкрэту з 6.IX.1944 года аб сельскагаспадарчай рэформе былі законна распарцэляваныя.

Абшарнікі ўсялякімі камбінатарскімі спосабамі імкнуцца даказаць, што маёнткі іх не мелі больш 50 га ворыва, або 100 га агульнай плошчы, што былі яны не законна распарцэляваны. Здараюцца выпадкі, што абшарнікі прыязджаюць у аколіцы свайго маёнтку і робяць такі націск на сялян, што некаторыя з іх пачынаюць зракацца надзеленай панскай зямлі.

Вось таму, каб не допусціць да якой-небудзь самаволі і пашырэння няўпэўненасці, прэзідыум ВРН у Беластоку 8.IX.1957 г. даў загад усім прэзідыумам ПРН і ГРН, каб на сесіях і вясковых сходах падалі яны да ведама сялянам, якія набылі зямлю з сельскагаспадарчай рэформы, што яны з'яўляюцца праўнымі яе гаспадарамі, што выданыя ім дакументы на зямлю з'яўляюцца законнымі дакументамі і нарушыць іх ніхто не мае права.

Гэты загад прэзідыума ВРН у Беластоку напэўна значна спыніць камбінацыі былых абшарнікаў і зліквідуе няўпэўненасць сярод парнагаў.

Трэба толькі, каб гэты загад дайшоў да кожнай вёскі, да кожнага гаспадара.

М. Х.

Бельск - Падляскі. Від на горад
Фото — Лясоцкі

Хто вінаваты

Глеба ў вёсцы Тафілаўцы (Гайнаўскі павет) даволі падмоклая і таму не заўсёды ўдаецца гаспадарам своечасова закончыць палявыя работы.

Яшчэ бадай у канцы мінулага года жыхары вёскі напісалі агульную заяву да Паявтовай рады ў Гайнаўцы з просьбай правядзення меліярацыі іх палеткаў.

Зрэшты, яшчэ і раней гэта справа ставілася ў павеце. З свайго боку гаспадары дэкларавалі дапамогу.

І што-ж аказалася? Ужо дзесь так на весну, пасля некалькіх інтэрвенцыяў, аднойчы паклікалі «з павету» да Грамадскай рады ў Дубічах Царкоўных і спакойна паведамілі, што гэтая агульная заява недзе згубілася.

Прыйшла восень. Настала пара сеяць. — Замест звычайных 500 кг я ў гэтым годзе пасеяў усяго 100 кг збожжа. Проста няма як увайсці на поле, — сказаў у размове адзін гаспадар.

Жыхары Тафілаўцаў напісалі яшчэ адну заяву. Але яна ўжо не паратуе ўраджаю азімін Тафілаўскіх палёў. Хто гэтаму вінаваты? Папершае, самыя жыхары Тафілаўцаў, якія здумалі напісаць гэту другую заяву толькі тады, як пачалі ліць дажджы. Па другое, вінавата ў гэтым і ПРН — Гайнаўка, якая бескладотна патрактавала гэту справу.

Трэба-ж ужо раз нарэшце пакончыць з гэтай соннасцю ў нашым жыцці. (ся)

Культурныя пункты Беластоцкага павета

У Беластоцкім павеце ёсць 26 клубаў. У 8 клубах ёсць штатныя працаўнікі, а 18 утрымоўваецца дзякуючы грамадскай дзейнасці моладзі і старэйшых.

Найлепш працуюць клубы ў Гарадку і Пагарэлках, дзе ёсць самадзейныя калектывы, якія наладжваюць выступленні, вечарынкі і г. д.

У Беластоцкім павеце ёсць 26 бібліятэк забяспечаных у 74 тысяч кніжак. Адно толькі дрэнна, што ў бібліятэках знаходзячыхся ў беларускіх вёсках, або ў такіх, дзе большасць беларускага насельніцтва — вельмі мала беларускіх кніжак, усяго агульна каля 400.

Колькасць беларускіх кніжак у бібліятэках павінна пастаянна ўзрастаць. (АО)

Першая беларуская радыёперадача

У нядзелю — 13 кастрычніка г. г. — па радыёвузлу — Крынкі (Сакольскі павет) адбылася першая перадача на беларускай мове. Слухалі яе ў 42 (сорак двух) вёсках поўднёва-усходняй Сакольшчыны. (ся)

Цэмент на паперы

Прэзідыум ПРН у Беластоку прызначыў Грамадскай радзе нарадовай у Гнецюках 11 тон цэменту, за два мінулыя кварталы. Цэмент ёсць, але толькі на паперы, бо на складзе, для грамады Гнецюкі цэменту няма.

М. Х.

Усё больш вазоў-балонаў

Воз-балон значна аблягчае працу гаспадару.

Пакуль што каштуе ён 11—14 тысяч зл. і таму не кожны гаспадар можа яго купіць. Аднак не толькі з кожным годам, а з кожным месяцам колькасць вазоў-балонаў узрастае.

Вось напрыклад возьмем вёску Гнецюкі (Беластоцкі павет) якая налічвае 70 сем'яў. Тры гады таму назад у вёсцы было толькі некалькі штук вазоў-балонаў. Цяпер іх ужо 38, а хутка будзе 48, таму што яшчэ 10 гаспадароў заказалі сабе вазы-балоны.

М. Х.

Добрыя заробкі

Заблудаў і Нарву ў хуткім часе спалучыць асфальтовая шасэ. Жыхары навакольных вёсак Заблудава маюць цяпер добрыя заробкі пры будове яе. Можна зарабіць звыш 1.500 зл. у месяц, а пры звозцы камення — многа больш.

М. Х.

Развіваецца культурнае жыццё

У Сакольскім павеце растуць новыя гурткі БГ-КТ і ўзнімаецца культурнае жыццё. 27 верасня г. г. у Крушынянах адбылося арганізацыйнае пасяджэнне членаў Беларускага грамадска-культурнага таварыства, на якім пастаноўлена ўтварыць гурток.

Як вядома, яшчэ ў красавіку г. г. драмгурток з Вострава выступіў у Крушынянах з пастаноўкай п'есы «Паўлінка» і іменна гэтае выступленне пакінула моцнае ўражанне. Яно не толькі падабалася жыхарам Крушынян.

Крушынянская моладзь пастанавіла сарганізаваць свой гурток, які будзе кіраваць культурным жыццём вёскі. На пасяджэнні членаў таварыства выбрана праўленне гуртка — Аркадзя Раманіка, старшынёю, Аўгеня Бобка — сакратаром і Аляксандра Паўлаўскага — касірам. Вырашана як найхутчэй сарганізаваць драмгурток і наладзіць пастаноўку.

А. РАФАЛОВІЧ

Аб беластоцкіх вышэйшых навучальных установах

У Беластоку ёсць 3 вышэйшыя навучальныя ўстановы — Медыцынская Акадэмія, Вечаровы Інжынерны інстытут і Настаўніцкая студыя. Агульна навучаецца ў іх 2.170 студэнтаў.

Найважнейшым навуковым цэнтрам ёсць Медыцынская Акадэмія ў якой навучаецца 1.700 студэнтаў. У гэтым годзе на Медыцынскую Акадэмію прыбыла 16 новых навуковых супрацоўнікаў і атрымала яна ў карыстанне дзве новыя аўдыторыі — тэарэтычная і клінічная. Будуецца навейшую клінічную бальніцу і праводзіцца рамонт палаца Браніцкага — сядзібы Акадэміі.

Беласток, дзе да вайны не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы, пераўтвараецца ў навуковы цэнтр Беласточчыны, што, зразумела, мае значны ўплыў на цэлае ваяводства.

А. О.

Удовы прыкладам

Наталля Швайко, Тамара Лукашук з Рыбалаў і Уляна Ляшэўская з Войшкаў — гэта ўдовы. Нялёгка жанчыне працаваць на гаспадарцы. Аднак яны з году ў год, рэгулярна, выконваюць усе абавязкі для дзяржавы, тэрмінова здаюць абавязковыя дАставы. (ся)

АЛЯКСАНДАР ОМІЛЬЯНОВІЧ

(Партызанская хроніка) (6)

Валодзя, Мішка і Васька ўцяклі. Праз некалькі гадзін асцярожна вярталіся на мейсца нядаўнай сутычкі з немцамі. Пачалі шукаць Рыгора, ціха гукаць у кустах, аднак нічога. Рыгор бясследна прапаў. — Можа забіты, ці паранены або жыўцом узяты ў палон? — думалі. А можа задалёка адбег і ў цёмную ноч не можа трапіць на гэтае самае месца?

Пастанавілі чакаць да раніцы.

Адыйшоўшы крыху ад гэтага месца па-поцемку знайшлі трохі гусцейшы куст і прытуліўшыся да сябе чакалі раніцы. Віднела, а Рыгора ўсё не было. Трэба было ісці далей. Сядзець тут было небяспечна. Рэдкі лес, пяскі і дзе-не-дзе кусты ялаўцу. Перад далейшым паходам пастанавілі зрабіць кароткі агляд рэчаў і бялізны. Валодзька ўжо было наважыўся раздзявацца, калі яго ўвагу звярнуў якісь падазроны шорах. Пачаў прыслухоўвацца.

Не прайшло і некалькі секунд, як з-за кустоў выйшаў нямецкі патруль нешта пільна прыглядаючыся на зямлю. З боку дайшло да іх яшчэ з 15 немцаў. Усе затрымаліся непадалёк ялаўца, дзе сядзелі разведчыкі — не далей чым у 15 метрах. Жандары пачалі жыва аб нечым размаўляць і паказваць на рэдкі лес. Сітуацыя ставалася сур'ёзнай. Рэдкі лес, пясок, далёка да пушчы і цяжкае абсталяванне — апаратура радыёстанцыі знаходзілася ў паходных мяшках, што ляжалі на зямлі. Валодзя ўмомант ацаніў становішча. Жандары не мелі аўтаматычнай зброі. Афіцэр стаяў з пісталетам у руцэ, рэшта мела толькі вінтоўкі.

— Слухайце — пачаў шаптаць Валодзя, не зводзячы з немцаў вачэй — немцы стаяць горбаю, давайце жарнем па іх і пакуль што-да-чаго, кінемся ў кусты. Другога выйсця няма.

Ад курачых папяросы жандараў адлучыўся адзін немец і гледзячы на пясок наблізіўся да схаваўшыхся. Было выразна відаць нават рысы яго твару. Падыйшоў да таго мейсца, дзе ноччу зрэзалі куст ялаўцу.

Ступнуў яшчэ некалькі крокаў і спыніўся ля куста, за якім сядзелі парашутысты. Глянуў і... замёр яму голас. З куста глядзела на яго дзве пары вачэй і цэліліся ў чго дзве люфы. Жандар скамянеў, цягнулася гэта аднак не болей хвіліны.

Страшнае — гальт! — вырвалася з яго горла. Не скончыў. Дзве серыі з аўтамата павалілі яго на зямлю. А пасля ўсё пайшло як пярун. На стоячых горбаю і бясклопатна курачых сабе немцаў градам пасыпаліся кулі. Валодзя выхапіў з-за пояса гранату, вырваў кальцо і кінуў на жандараў. Мішка кінуў яшчэ адну. Немцы завылі. Некалькі ўпала ў пясок, другія паразбягаліся па лесе. Валодзя, Мішка і Вася перлі, як толькі маглі. Фрыцы не ведалі, што гэта дзеецца, пакуль апрытомнелі, разведчыкі былі ўжо далёка. Толькі тады пачуліся вінтовачныя стрэлы.

На месцы нядаўнай драматычнай сутычкі ляжала 4 забітых жандараў і некалькі параненых. У ялаўцовым кусце засталося ўсё абсталяванне парашутыстаў — радыёстанцыя, паходныя мяшкі, магнэтычныя міны, бланкі пасведчанняў і «аўсвайсаў», і шмат іншых не менш патрэбных рэчаў. Парашутысты разумелі, што немцы не супакояцца толькі на гэтым, што знойдзена імі абсталяванне выясніць, што гэта былі не звычайныя партызаны, але дэсант. Трэба было чым хутчэй прадухіліць пагоню. На месца нядаўнага бою і паражэння жандараў прыбыла некалькі машын поўных СС-манаў і жандармерыі. Прыехала таксама гестапа. Афіцэры са знаўствам агледзелі знойдзенае ў кустах абсталяванне. Ва ўсёй аколіцы пачалася аблава. Край пушчы расстаўлена патрулі, размешчана дазоры на скрыжаваннях дарог, на палявых сцяжынах, на мастах. Прывезена многа сабак.

У аблаву ўключылася ўкраінская паліцыя.

У той час Валодзя, Мішка і Васька маючы толькі аўтаматы, за поясам запасовыя патронныя каробкі, наганы і баклажкі са спіртам, кружылі бы тыя зайцы ў засадзе. Вярнуцца ў пушчу было немажлівасцю, ісці наўпросткі далей, не мела сэнсу. Адзіны ратунак, гэта парослае рэдкімі кустамі вялікае багно - дрыгва, па якім восенню баяліся хадзіць людзі. Балоцістая бяздоніца пагражала пагібеллю. Гэтая дрыгва аднак ратавала ад пагоні і немінучай смерці. Трох таварышаў доўга не задумваючыся палезла ў дрыгву. Зброю і амуніцыю трымалі высока над га-

Міхалова пачынае культурную дзейнасць

4 кастрычніка г. г. ў Міхалове ў памяшканні Дома культуры адбыўся першы сход, арганізатарам якога быў Аляксандр Дзярманскі — сакратар Аддзела праўлення БГ-КТ у Гарадку. На ўступе грамадзянін Дзярманскі пазнаёміў прысутных з дзейнасцю і заданнем таварыства. За тым пачаліся спрэчкі. Выйшла прапанова аб сарганізаванні гуртка БГ-КТ, які кіраваў-бы культурным жыццём Міхалова.

Прысутныя падтрымалі добрую ініцыятыву. На гэтым-жа сходзе выбрана праўленне гуртка ў наступным складзе:

Янка Палоцкі—старшыня, Кастусь Хлябіч — сакратар і Антон Саковіч — касір.

Выбранае праўленне і члены гуртка БГ-КТ высоўвалі розныя прапановы і ўвагі да дзейнасці на будучыню.

І вось важнае тое, што пачалі канкрэтную работу. Сарганізавана харавы калектыў, дырыжорам якога з'яўляецца Янка Шімашук. Апрача таго Янка Несцяровіч забавязаўся сарганізаваць драматычны калектыў.

Добрая і цэнная ініцыятыва сяброў гуртка БГ-КТ, — да таго, былых дзеячоў ТБШ.

Хто-ж мае больш вопыту ў распаўсюджванні беларускай культуры, як не яны, што ў мінулым змагаліся за яе.

М. КАЛЯДКА

Новы інстытут

Інстытут мастацтва, этнаграфіі і фальклору — так называецца новы навукова - даследчы інстытут Акадэміі навук БССР. Ён створаны на базе сектара этнаграфіі інстытута гісторыі і сектара мастацтва інстытута літаратуры.

Новы інстытут укамплектаваны адпаведнымі кадрамі вучоных. Ён мае чатыры сектары: сектар гісторыі тэатра, кіно і музыкі, сектар гісторыі выяўленчага мастацтва, сектар этнаграфіі і сектар фальклору.

Распрацаваны план работы інстытута. У бліжэйшы час яго супрацоўнікі будуць працаваць над вырашэннем наступных тэм: «Паходжанне беларускага народа», «Аб нацыянальнай своеасаблівасці мастацтва», «Станаўленне сацыялістычнага рэалізма ў тэатрах у 20—30-я гады», «Беларуская савецкая архітэктура», «Народнае адзенне», «Захаванне савецкіх традыцый у побыце беларускіх сялян у часе нямецка - фашысцкай акупацыі» і інш. Мяркуецца выпусціць рад зборнікаў фальклору. Для яго збірання будуць прыцягнуты шырокія колы грамадскасці.

(«Полымя»)

Рака Буг ля Драгічына
Фото — Лясоцкі.

Купалаўскія дні ў Кітаі

Як паведамляе «Літаратура і мастацтва» 14 ліпеня ў Доме культуры Пекінскага філіяла Таварыства кітайска - савецкай дружбы адбыўся юбілейны сход, прысвечаны 75-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы.

На сходзе прысутнічалі рабочыя, дзеячы літаратуры і мастацтва, выкладчыкі, навучэнцы і воіны Народна - вызваленчай арміі.

Кароткім уступным словам сход адкрыў аўтар прадмовы да кітайскага перакладу зборніка вершаў «Жалейка», намеснік генеральнага сакратара Цэнтральнага праўлення Таварыства кітайска - савецкай дружбы, член праўлення Саюза кітайскіх пісьменнікаў Гэ Бао-цюань. З дакладам аб жыцці і творчасці Янкі Купалы выступіў перакладчык яго твораў Сунь Шэн-у.

З чытаннем твораў народнага паэта Беларусі выступілі Лі Кэн, Юй Дай-цінь і Юй Вэнь-чжун.

Удзельнікі сходу азнаёміліся з фотаматэрыямі, якія расказваюць аб жыцці і творчасці паэта.

У заключэнне сходу быў прагледжаны кінофільм «Беларускі канцэрт».

Даклады беларускіх вучоных за рубяжом

У міжнародных сустрэчах вучоных, якія адбыліся ў апошні час за рубяжом, прынялі ўдзел і прадстаўнікі Беларусі.

На міжнародную канферэнцыю па ўжыванню радыёізатопаў у навуковых даследаваннях, якая адбывалася ў Парыжы, выязджала дэлегацыя ў складзе прэзідэнта Акадэміі навук БССР акадэміка В. Ф. Купрэвіча, члена - карэспандэнта Акадэміі навук БССР А. І. Вейніка і кандыдаті хімічных навук А. А. Шлыка.

Беларускія вучоныя прадставілі на канферэнцыю тры даклады, у якіх асвятляліся розныя пытанні ўжывання радыёактыўных ізатопаў. Аўтарамі гэтых дакладаў з'яўляліся А. І. Вейнік, Т. Н. Годнеў, Ф. В. Турчын і А. А. Шлык. Кіраўнік беларускай дэлегацыі В. Ф. Купрэвіч прыняў удзел у абмеркаванні даклада амерыканскіх вучоных Дзюкея, Вітвера і іншых.

Адначасова ў Мадрыдзе, а затым у Барселоне адбываўся міжнародны геалагічны кангрэс па вывучэнню чацвярцічнага перыяду. Дэлегацыю Савецкага Саюза ўзначальваў віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР акадэмік К. І. Лукашоў. Ён выступіў з двума дакладамі — аб стане вывучэння чацвярцічных адкладанняў у СССР і разам з М. М. Цапенкам — аб чацвярцічных адкладаннях у Беларускай ССР.

Вучоныя Беларусі ў час знаходжання ў Францыі наведалі атамны цэнтр у Шатлі і рад іншых навуковых устаноў.

(БЕЛТА)

І ў Беластоку будзе газ

Некалькі дзён таму назад Ваяводскае архітэктанічна - будаўнічае праўленне ў Беластоку зацвярдзіла ўступны праект пабудовы газоўні ў горадзе.

Пабудова газоўні пачнецца ў першым квартале 1958 года.

Аддзел Праўлення БГ-КТ у Семятычах нал джвае работу

8 кастрычніка г. г. у памяшканні Аддзела Праўлення БГ-КТ у Семятычах адбылося пасяджэнне, на якім абмяркоўваліся справы дзейнасці таварыства на бліжэйшы перыяд.

Аб чым вялася гутарка? А вось аб тым, каб зацікавіць усю грамадскасць дзейнасцю Таварыства.

Згодна з апошняй пастановай Пленума ГП БГ-КТ прысутныя забавязаліся прыступіць да масавага арганізавання гурткоў БГ-КТ, (а пры іх калектываў мастацкай самадзейнасці) зацікаўлення насельніцтва да вывучэння беларускай літаратурнай мовы, чыткі часопіса «Ніва» і мастацкай літаратуры.

Вырашана таксама звярнуць увагу, каб мясцовыя радыёвузлы перадавалі гутаркі на беларускай мове, якіх апрацоўкай займаўся-б мясцовы калектыў.

М. К.

Ні праехаць, ні прайсці...

Дарогу з вёскі Новаберазова да Койлаў у Гайнаўскім павеце прарэзвае балоцісты раўчак.

Мосцік на гэтым раўчаку спарахнеў і развапіўся.

Праязджаючыя гэтай дарогай праклінаюць на чым свет стаіць і дарогу і разваленым мосцік і... гаспадара гэтай дарогі.

Хто ведае, можа і слушна.

(вб)

МАЯ ЗОРКА

У ночку выходзіў заўжды я з хаткі,
Глядзеў на лес, за суседаву горку.
Я пачынаў ад людзей украдкам
Шукаці ў небе ўласную зорку.

Зоркі ўсе свецяць, кожна чужая,
Халодным бляскам кожная ззяе.
Зоркі мае сярод іх нехапае,
Агрэла-б гэту халодную далеч.

Глянуў раз — бачу — над маёй хатай
Зорка мне проста ў вочы міргае.
Пазнаў і выбраў з усіх дзяўчатаў
Адну, якую кахаю.

УЛАДЗІМІР ГАЙДУК

в. Тарнопаль, Гайнаўскі павет

ловамі. Перш скакалі з купы на купу, а пасля правальваючыся па пояс і глыбей, крок за крокам, пхнуліся на захад. Ліпкая мазь непрыемным холадам аблепльвала цела, тармазіла рух, цягнула ў глыбінь.

Сляды для пагоні заблытана. Фашысты не адважыліся лезці ў багно. Вечарэла. На неба ўзышоў месяц. Дрыгва набыла якогась жудаснага колеру. Валодзю, Мішку і Ваську пакідалі сілы. Дрыгва ставалася ўсё глыбейшай. Часта правальваліся аж па грудзі, адзін аднаму дапамагалі, метр па метры цэлымі гадзінамі рухаліся наперад. Здацца ў палон, апусціцца без сіл — гэта абазначала-б — загінуць і застацца тут назаўсёды. Не, ніколі! Заціснуўшы зубы астаткамі сіл ішлі наперад. Дзесьці на гарызонце паказаліся стагі сена. Для трох да поўсмерці стомленых целаў здаліся яны ціхай прыстанню. Месяц халодным бляскам асвятляў змаганне жыцця са смерцю. Іней серабрыў травы і рэдкія кусты. Нізка, бясшумна праляцела сава.

Даўно ўжо мінула поўнач, калі Валодзя ўхапіўся рукою за ахапку стога — уратаваліся. Не чулі цела — былі без сіл. Адранцвелыя і напоўмёртвыя. Думка працавала паволі, стомленна. На марозе хутка замярзала аблепленае балотам адзенне. Астаткамі сіл паўлазілі ў стог з галавою і прытуліліся да сябе. З батлашак папілі спірту — была гэта вячэра, зрабілася цяплей.

У стагу праляжалі да раніцы і праз цэлы дзень. Вечарам трэба было ісці далей, пагражала галоднаю смерцю. Шкада было пакідаць ўтульнае месцайка і зноўку цэлымі гадзінамі змагацца са смерцю ў тапелі. Берагу не было відаць. Усімі сіламі патрэбна было дабрацца да нейкай вёскі. З пачуццём агіды і дрыжыкамі назад улазілі ў гразную дрыгву, кіруючыся на захад. Зноў балаціна цягнула ў бездань. Збаўленчы бераг усё яшчэ быў вельмі далёка. Дайшлі да яго на досвітку. Крануўшы нагою цвёрдую зямлю ад радасці скакалі як дзеці. Хутка пайшлі далей. Мароз бязлітасна лубяніў адзенне, тармазіў ход. Спыніліся ля горбы каменняў. Скінулі з сябе цвёрдую, як косць адзёжу і абстукваючы каменнямі прыдавалі ёй крыху мяккасці.

У бледным святле прабягаючага між хмарамі месяца былі больш падобнымі да прывідаў ніж да людзей. Недзе ў аколіцы Боцькаў трапілі да крайняй хаты. Падзёртае, аблепленае змёрзлым балотам адзенне, чорныя ад бруду твары, гарачка ў вачах і губах. Валодзя, Мішка і Васька хутка абмылі з сябе бруд. Пачаставалі іх кавалкам хлеба і халоднай бульбай.

Гаспадар падаў на калені просячы іх, каб ішлі сабе далей, бо ў гэтай аколіцы часта ходзяць немцы і шпіёны. Калі спыталі яго пра партызанаў, ён прыдаўся, што не чуе. Прасіў толькі, каб неадкладна ішлі далей.

Гэтыя стораны былі добра вядомымі Валодзі. Вырашыў пайсці да знаёмых актывістаў. А хто з іх жывы — гэтага не ведаў Днямі прабывалі ў стагах сена ці саломы (аб чым не ведалі іх уласнікі) — начамі вандравалі далей. Елі халодную бульбу, якую дзе-ні-дзе давалі ім людзі. Грэліся рэшткамі спірту.

Непадалёк ад Драгічына жыў даўны знаёмы Валодзі, стары КПЗБ-овец, Андрэй. Ноччу ціха пастукаліся ў акно яго хаты. Праз нейкі час за шыбай паказаўся добра знаёмы твар.

— Хто там, чаго? — спытаў Андрэй.

— Свой, дзядзька, не пазнаеце мяне. Гэта я, Валодзька.

Асцярожна рыпнулі дзверы і трох таварышоў увайшло ў хату. Стары Андрэй пазавешваў вокны, выйшаў на панадворак, паслухаў. Было ціха. Гаспадыня распаліла ў печцы, нагрэла вады, нагатавала добрага супу. Была гэта першая хата, ў якой Валодзю, Мішку і Ваську прынята са шчырым людскім сэрцам.

Да раніцы памыліся, пазмянялі чорную, як зямля бялізну, пазашывалі дзіркі, пачысцілі зброю і ўрэшце паелі ўволю. Андрэй расказаў Валодзьцы шмат цікавага — дзе знаходзяцца нямецкія пасты і гарнізоны, у якіх вёсках найбольш гестапаўскіх шпікоў, дзе найчасцей робяць засады. Што да партызанаў, то Андрэй ведаў толькі адну групу. Хадзіла яна часамі ў аколіцах Боцькаў, але ўжо ад пэўнага часу недзе знікла. Куды пайшла — гэтага Андрэй не ведаў. Улезшы па вушы ў салому Валодзя, Мішка і Васька цэлы дзень спалі ў гумне Андрэя. Вечарам развіталіся з добрадушным старым і рушылі ў напрамку Орлі, дзе жыў іншы чалавек, з якім патрэбна было навязаць сувязь.

Шчасліва дайшлі да яго. Тут таксама даведаліся шмат цікавага — быў гэта ўжо другі сувязны. Зноў удзень праспаліся ў саломе і ўначы рушылі да вёскі Галады. Жыла там дзяўчына Валодзі, — і тут пашчасцілася. Сетка сувязных пабольшала.

Нябачнымі ніткамі Валодзя паволі аблытваў сеткай сувязных Бельшчыну. Паўсталі ўжо першыя фундаменты, на якіх незадоўга мела аперцыя партызанская і разведачная дзейнасць.

(Працяг у наступным нумары)

Ніна Гайлевіч

Першы раз у Швецыі

(Ад нашага карэспандэнта)

Калі я выязджала з Варшавы думала сабе — што цікавага кінецца мне ў вочы ў гэтай найбольшай скандынаўскай дзяржаве?

У Швецыю трэба ехаць праз Берлін і Сасніз. На другі дзень стаяла ўжо на палубе вялікага парахода з паромам — «Вікторыя», які з'яўляецца адным з найбольшых параходаў Швецыі. Пад пагодным небам спакойна драмалі воды Катэгацкага праліва.

Трэлеборг — шведскі марскі горад — сустрэў нас чырванню цагляных дамоў, пераважна аднапавярховых. Сцены камяніц тут не тынкуюць, бо пад уплывам вільготнага ветру прасякнутага салёным пылам марской вады тынк хутка абвальваецца. На ўскраінах горада, роўнымі як-бы шпалерамі цягнуцца аднасямейныя домікі абкружаны акуратнымі клумбамі рознаколерных прыгожых кветак.

Мэтай майго падарожжа была мясцовасць Фрылесос, непадалёк горада Гэтэборг. Поезд туды ад'язджаў праз некалькі гадзін. Маючы крыху часу выбралася на шпацыр.

Здзіўлена падумала, што жывуць тут толькі ўдовы і ўдаўцы — заручальныя пярсцёнкі ўсе носяць на левай руцэ, жанчыны носяць нават і па два! (Аказалася аднак, што гэта такі звычай).

— Непрыемна было глядзець на чатырнаццацігадовыя дзяўчынкі з яскрава вымаляванымі губамі і бровамі, з пунсовым манікюрам на пазногцях і трывалай андуляцыяй. У суме аднак, Трэлеборг, гэта тыповы скандынаўскі горад — усюды незвычайна чыста і эстэтычна. Будучы ўжо на станцыі не заўважыла, каб хто-небудзь з людзей кідаў абкуркі ці паперкі ад цукерак на зямлю. (Сорамна было нават і думаць аб нашых станцыях).

Поезд Трэлеборг — Гэтэборг набіраў хуткасці. Дзе-ні-дзе пасярод парослых кустамі і дрэвамі прыбярэжных скал віднеліся адзінокія гаспадарскія забудаванні — зграбныя хаты, памаляваныя на жоўты колер з сінімі або зялёнымі вокнамі. На пасбішчах у спецыяльных загарадзях пасвіліся каровы.

* * *

А вось і вёска Фрылесос. Але ці гэта вёска? Пры слове вёска мы заўсёды ўяўляем сабе адну доўгую вуліцу і ўздоўж яе пахілыя хаты. Фрылесос алнак выглядзіць інакшай. Хаты раскінуты па ўсёй аколіцы — як нашыя калоніі.

Коней у Швецыі параўнальна ёсць вельмі мала — амаль ва ўсіх работах шведскага гаспадара выручаюць машыны. Калі хто не мае якойсь машыны тады «супражыць» з другім гаспадаром, які мае патрэбну сельскагаспадарчую машыну.

Каб жонкі не сварыліся — як можна было дадумацца — шведы рэдка пускаюць на волю курэй. Трымаюць іх у драцяных загарадзях — рацыянальна кормячы. Куркі нясуцца вельмі добра, даюць вялікія яйка. (Ясна, што мае тут уплыў і іх расовасць).

Калі ўжо гутарка аб справах гаспадынь дык цікавым будзе сказаць, што шведкі наогул малакалі гатуюць першае блюда — аддаюць перавагу другім блюдам. За абедам п'юць шмат малака. Прападаюць за селядцамі, якія пры ядзе «густа» пасыпаюць цукрам.

Шведы — гэта тыпова поўночны народ. Нам, славянам, яны нават трохі і нудныя, і незразумелыя.

Маладая, восемнаццацігадовая дзяўчына запрасіла мяне на свае імяніны. Праз цэлы вечар я не пачула, каб госці заспявалі якую песню або патанцавалі ці расказалі які-небудзь анекдот. На гэты вечар былі запрошаны і людзі сямейныя.

У нас прынята, што муж сядае побач сваёй жонкі. Аднак у Швецыі ніхто так не робіць — мужы і хлопцы селі па адзін бок сталоў, а жонкі і дзяўчаты па другі бок. Мужчыны размаўляюць сабе, а жанчыны сабе.

А тут вось нешта на пацяшэнне старым кавалерам. Шведы жэняцца, пераважна, у пажылым веку (ад 30—40 год), калі ўжо здабудзе пэўную жыццёвую пазіцыю, умовы. Дзяцей маюць мала, найчасцей па двое. Але памылкай было-б думаць, што ў шведскіх сем'ях пануе ідэальная згода. Тут працэнт разводаў ёсць бадай самым высокім у Еўропе.

У нядзелю ці ў іншы святочны дзень з Фрылесос можна паехаць аўтобусам у Гэтэборг, зайсці ў рэстаран і выпіць кубачак добрай кавы за 4 кароны. А калі ўжо нарэшце збярэцца крыху ахвоты, то можна і патанцаваць. (За адзін танец—50 орэ ад асобы). У рэстаране ёсць дзве залы — «старая зала» і «новая зала». У «старой» граюць народныя і даўныя танцы, а ў «новай» — усе сучасныя танцы ўключна з рок'н ролем. Тут танцуе моладзь. На вуліцах горада няма хуліганскіх выбрыкаў — мала чуваць пра пакражы. А калі і знойдзецца, які злодзей дык найчасцей аказваецца ім нейкі іншаземец.

А як з жыццём у Швецыі? — спытаеце. — Як усюды, так і тут, ёсць людзі, якія зарабляюць фантастычныя сумы, але ёсць і такія, якія з трудам вяжуць канец з канцом. Кілограм хлеба каштуе да 2,5 карон. Сярэдняй якасці туфлі каштуюць каля 30—35 карон, а 1 кг. масла — 6 кар. 70 орэ.

Каб пераканацца, колькі гэта складзе ў пералічэнні на нашыя залатоўкі, падаю да ведама, што за 1 кар. у нашых банках плацяць да 19 злоты.

У Швецыі наогул не зарабляюць аж так добра, як некаторым нашым людзям здаецца. Аднак швед умее разумна эканоміць і выгодна жыць —добра падумае, пакуль што купіць.

Тут прыдаецца шмат увагі адукацыі чалавека — большасць маладых людзей з усіх сіл стараецца вучыцца. Кожны здольны да жыцця юнак ці дзяўчына стараецца працаваць.

У Швецыі ёсць таксама даволі многа, пераважна, старой беларускай эміграцыі, якая прыехала сюды шукаць хлеба з Віленшчыны, Гродзеншчыны, Браслаўшчыны, Палесся, Беласточчыны. Жыве ў адзіночку — не аб'еднана ў ніякай нацыянальнай арганізацыі.

Пераплятаная шведскімі словамі беларуская мова дзе-ні-дзе чуецца нават у далёкіх вёсках сярод палярнай тундры поўночнай Швецыі.

Парады гаспадарам

Адказ на пытанне

Грам. Я. ЕВЕЦ з Бельска пытае як зрабіць 1 прац. бардоўскі раствор.

Каб зрабіць 1 прац. бардоўскі раствор — бярэм спачатку дзве дзеравяныя пасудзіны (адна 5-літровая другая 10-літровая). (Пасудзіны бляшанай неэмаліраванай ужываць да гэтага не можам).

У меншай пасудзіне распускаем 0,1 кг медзявога сярчану (Cu SO_4) у 5 літрах вады. Распушчэнне медзявога сярчану можам прыспяшыць распушчаючы яго ў 0,5 літра гарачай вады ў драўлянай пасудзіне, пры чым даліваючы трэба добра размяшаць. У другой — большай пасудзіне, падрыхтоўваем вапеннае малако: 5 літраў вады і 0,1 кг свежай гашанай вапны.

Каб апырскваючы не затыкаліся душы апырскваča, малако вапнавае трэба працадзіць цераз ткань, або густое сіта ў большую пасудзіну, даліваючы потым да 5 літраў, а потым памалу мяшаючы выліваем у вапеннае малако раствор медзявога сярчану.

Растовраў цёплых не можам з сабою мяшаць

Пры мяшанні раствораў трэба мець на ўвазе адзін важны момант, што трэба выліваць заўсёды медзявы сярчан да вапнёвага малака, а не на адварот.

Бардоўскі раствор намі падрыхтаваны павінен мець адчын слаба алькалічны (не кіслы), што можам спраўдзіць чырвонай лакмусовай паперкай — намочаная папера ў бардоўскім растворы робіцца сіняя.

Калі пры спраўджванні акажацца, што раствор кіслы — трэба дадаць вапны, аж да атрымання рэакцыі слаба алькалічнай. Таксама трэба мець на ўвазе тое, што вапна ў надмернай колькасці шкодзіць для бардоўскага раствору.

інж. ВІТАЛІ МІРОН

Беларускае нацыянальнае пытанне ў рускай журналістыцы XIX ст.

(Працяг са стар. 3)

Змяшчаючы нарыс Шпілеўскага, орган рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў адвяргаў рэакцыйную хлусню аб нібыта духоўнай няпоўнацэннасці, амаральнасці беларускага народа, выступаў супроць адмаўлення беларускай мове літаратурных правоў. Нягледзячы на пэўную ідэалізацыю Шпілеўскім жыцця беларускай прыгоннай вёскі, матэрыялы пра Беларусь на старонках часопіса звярталі ўвагу тагочаснага чытача на цяжкае становішча беларускага народа, які стагнаў пад ярмом соцыяльнага і нацыянальнага прыгнёту.

З вялікім спачуваннем да беларускага народа адносіўся Н. А. Дабралюбаў. У яго артыкулах і рэцэнзіях часта раздаваўся голас у абароне нацыянальнай годнасці беларусаў, асуджаных рэакцыянерамі на забітасць і пасіўнасць. У 1860 г. «Современник» змясціў вядомы артыкул Дабралюбава: «Рысы для характарыстыкі рускага простанароддзя». У артыкуле вялікі рускі рэвалюцыянер рашуча выступіў супроць фальсіфікатараў ліберальнага і кансерватыўнага лагера, якія прыніжалі беларусаў, паказалі іх бескультурнымі, далёкімі ад ўсялякіх духоўных інтарэсаў.

Ен пісаў: «Адносна беларускога селяніна справа даўно вырашаная: забіты канчаткова, так што нават страціў ужыванне чалавечых здольнасцей. Не ведаем, у якой ступені ілжывы гэты погляд, таму што не вывучалі спецыяльна беларускага краю, але паверыць яму, зразумела, не можам. Цэлы край так вось узялі і забылі, — як-бы не так!... Ва ўсякім выпадку, пытанне пра характарыстыку беларусаў павінна хутка быць растлумачана працамі мясцовых пісьменнікаў. Паглядзім, што яшчэ скажуць самі беларусы».

Адказам на гэтую думку з'явіўся моцны ўздым рэвалюцыйна - дэмакратычнага руху ў Беларусі і Літве, узнікшага ў сувязі з нацыянальна - вызваленчым паўстаннем 1863—1864 гг. у Польшчы. Выдатны правадыр гэтага руху Кастусь Каліноўскі ў рэвалюцыйнай сялянскай газеце «Мужыцкая праўда» выклаў свае погляды на гістарычны лёс беларускага народа Ён высоўваў нацыянальна - вызваленчыя патрабаванні ў цеснай сувязі з задачамі соцыяльнага разняволення сялян.

Падзеі пачатку 60-х гадоў на Беларусі ўзмоцнілі цікавасць рускай журналістыкі да жыцця і барацьбы беларускага народа. У ацэнцы паўстання 1863 года часопісы і газеты размежаваліся на два супрацьлеглыя лагеры. Дэмакратычны друк, а ў першую чаргу «Колокол», «Современник» і «Іскра» выступілі з падтрымкай беларускага рэвалюцыйнага руху, а такія органы друку, як «Северная пчела». славянафільскі «Вестник Юго-Западной России» ці «День» адкрыта апраўдоўвалі рэпрэсійныя меры царызма супраць паўстанцаў і спрыялі праграме гвалтоўнай русіфікацыі беларускага краю. З асаблівай азлобленасцю на беларускіх рэвалюцыянераў нападаў орган царскага ўрада «Северная пчела». Гэты часопіс з вялікім задавальненнем абвясціў аб ссылцы на катаргу групы маладых беларусаў, абвінавачаных у распаўсюджванні «Мужыцкай праўды».

У адказ на гэтае паведамленне адазваўся ў «Колоколе» Герцэн, якога глыбока ўсхваляваў лёс беларускіх рэвалюцыянераў. «Колокол» вельмі жыва рэагаваў на падзеі, якія адбываліся ў Беларусі. Яшчэ напярэдадні паўстання, на старонках часопіса можна было сустрэцца са шматлікімі карэспандэнцыямі і пісьмамі з Беларусі, якія гаварылі аб зверскім абыходжанні памешчыкаў з сялянамі, аб злоўжываннях царскіх улад у адносінах да беларускага народа. А калі ў выніку падаўлення паўстання 1863—1864 г. г. на Беларусі пачалося сільнае наступленне на нацыянальныя правы беларускага народа, «Колокол» неаднойчы выкрываў усе жахі царскай палітыкі. Ён, напрыклад, у 1866 годзе змясціў артыкул Н. Огарова «Продаж маёнткаў у Заходнім краі», у якім гаварылася аб русіфікатарскіх намаганнях царызма ў Беларусі. Огароў падкрэсліваў, што замена польскіх памешчыкаў на Беларусі рускімі не палепшыць долі беларускага народа і што ў аднолькавай меры польская і руская шляхта з'яўляецца ворагам беларускага люду, таму што яна шляхта. Такая пастаноўка нацыянальнага пытання ва ўмовах Беларусі была вынікам дэмакратычнага характару «Колокола».

Зусім зразумела, што гэты беглы агляд беларускага пытання ў рускай журналістыцы XIX ст. не дае поўнага ўяўлення аб хвалюючай нас справе. Тут можна было-б многае дапоўніць і ўдакладніць. Аднак трэба спадзявацца, што гэты кароткі нарыс дапаможа чытачу разабрацца ў тагачасных поглядах рускага друку, дапаможа ўбачыць больш лакладна сапраўдны твар прыяцеляў і ворагаў беларускага народа.

Мгр. МАЦЕЙ КАНАПАЦКІ.

У 40-годдзе Вялікага Кастрычніка

Клубы Беластоцкага павета падрыхтоўваюцца да ўрачыстага святкавання саракавой гадавіны Вялікай Сацыялістычнай кастрычніцкай рэвалюцыі.

Міхалоўскі Дом культуры рыхтуецца да ўрачыстай акадэміі на 7.XI.1957 г. Апрача даклада і артыстычнай часткі адбудзецца цікавае культурнае мерапрыемства «Згадуй Згадуля», тэматычна звязана толькі і выключна з весткамі аб СССР. Апрача таго Міхалоўскі Дом культуры арганізуе выстаўку прысвечаную дасягненням СССР.

Клубы ў Тапалянах, Гарадку, Супраслі і іншых мясцовасцях таксама арганізуюць выстаўкі і падрыхтоўваюцца да ўрачыстага абходу. Хоры і іншыя самадзейныя гурткі падрыхтоўваюць праграмы з савецкімі песнямі і пастаноўкамі п'есак на тэмы звязаныя з Кастрычніцкай рэвалюцыяй. (А. О.)

Сельскагаспадарчы гурток

Сельскагаспадарчы гурток у Юшкавым Грудзе (Беластоцкі павет) налічвае 27 членаў. Узначальвае яго найлепшы гаспадар вёскі, Янка Казбарук.

З ініцыятывы гуртка сарганізавалася «машыновая суполка», якая мае малацільны агрэгат, жнярку і 5 сеялак. Нядаўна члены сельгасгуртка залажылі доследны ўчастак жыта.

М. Х.

Прыкладныя сяляне

Сяляне ГРН — Рудня ў Беластоцкім павеце сістэматычна выконваюць планы абавязковых паставак збожжа для дзяржавы. У жніўні на запланаваныя 1830 кг сяляне прадалі 1877 кг.

Гэтак сама было і ў верасні. (мм)

Гал. рэдактар Г. ВАЛКАВЫЦКІ

„NIWA"

Adres redakcji: Białystok ul. Manifestu Lipcowego nr 25 tel. 25-89

Organ Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce z siedzibą w Białymstoku.

Wydawca RSW „Prasa" Redaguje Kolegium

Warunki prenumeraty:

Miesięcznie	2.40 zł
Kwartalnie	7.20 zł
Półrocznie	14.40 zł
Rocznie	28.80 zł

Zamówienia i wpłaty na prenumeratę pocztowe przyjmują wszystkie urzędy pocztowe i listonosze w całym kraju.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje PKWZ „Ruch" Warszawa

Należność na prenumeratę za granicą wpłacać na konto — PKO 1.6.100024 PKWZ «Ruch» Warszawa

BZG. Nkl. 5.250. T 11

Пішуць студэнты

Студэнцкае жыццё

Вось, як кожны з чытачоў ведае, пры Варшаўскім універсітэце існуе Кафедра Беларускай філалогіі, якая што праўда яшчэ маладзенькая, яна-ж толькі ў мінулым годзе паўстала.

Таксама, як у мінулым, так і ў гэтым годзе быў набор на 1 год Беларускай філалогіі. Розніца толькі ў тым, што ў мінулым годзе на I курс набрана больш чым 20 чалавек, а ў гэтым годзе 1 курс налічвае... 10 чалавек.

Як другі так і першы год распачалі сваю працу 1 кастрычніка. Маем ужо па-за сабой два тыдні свайго студэнцкага жыцця.

Кожны з нас, студэнтаў першагодцікаў з за даваленнем слухаюць і вывучаюць лекцыі. Мы ўсе вельмі добра чуемся, а нашым самым лепшым сябрам з'яўляецца Варшаўскі Аддзел БГ-КТ.

Амаль кожны з нас ужо належыць да хору, кожны таксама карыстаецца кніжкамі з бібліятэкі Таварыства. Мы студэнты першага курса ўвайшлі ў тэмп сістэматычнай працы і сапраўднага студэнцкага жыцця.

МІКОЛА ХІЛІМАНЮК

Хавае „Ніву"

Кіёск «Руху» у Белавежы атрымлівае 10 экземпляраў «Нівы» з чаго 7—8 экземпляраў прадаецца. Напэўна прадавалася-б значна больш, калі-б прадаўшчык не хаваў «Ніву» пад прылаўкам.

Прадаўшчык у кіёску «Руху», які знаходзіцца ў Белавежы — парку яшчэ лепш ухітрыўся. Ён зусім не робіць запатрабавання на «Ніву», не атрымлівае яе і не мае «ніякага клопату».

Новы сезон Беларускага Мастацкага калектыву песні і танца ў Беластоку

Беларускі Мастацкі калектыў у Беластоку распачаў свой новы канцэртны сезон. 13 кастрычніка г. г. ён выехаў у мястэчка Міхалова ў Беластоцкім павеце, дзе даў два канцэрты. Канцэрт аглядала каля 700 чалавек.

Выступленні хору і танцавальнага гуртка былі надзвычай сардэчна прыняты міхалоўскімі гледачамі. (вл)

Навошта яго прывязлі?

Ужо мінула некалькі месяцаў як у Чыжы павятовая ўстанова «Руху» з Гайнаўкі прывязла газетны кіёск і паставіла яго сярод вёскі.

Да гэтых пор кіёск пусты. Навошта яго прывязлі? — пытаюць жыхары Чыжоў. Аднак на гэта пытанне просім у Павятовай установы «Руху» у Гайнаўцы.

Выгодна кантрактаваць валоў

Калі законтрактаваны бык, дык дзяржава плаціць у сярэднім па 6 зл за 1 кг. жывой вагі. А калі гэтага быка ачысціць, — дык за вала атрымаем амаль два разы больш, бо 11 зл.

Ян Вайцехоўскі з Ялоўкі (Беластоцкі павет) на пачатку г. г. законтрактаваў перазімка — быка якога ветэрынар ачысціў, а цяпер з задавальненнем паглядае на яго, бо вол добра папраўляецца і так вырас за вясну і лета, што зусім не выглядае на перазімка, а на старэйшага.

— Буду за яго мець не менш трох тысяч — каж Ян Вайцехоўскі.

Як бачым, варта кантрактаваць як найбольш. Будзе карысць і сабе і дзяржаве.

М. Х.

Надойча ў Беластоку разыгравана матч паміж Гродзенскімі і Беластоцкімі адзбалістамі.
На здымку: гродзенскія і беластоцкія валейбалісты ў зале «Ягелёнія».

Фота — Касакоўскі.

Як доўга будзе ляжаць агрэгат да вырабу бляхі

Ужо больш чым год на панадворку фабрыкі тэкстыльнай у Гарадку ляжыць вялікі агрэгат да вырабу бляхі. Паставой «вышэйшых улад» не будзе ён у Гарадку выкарыстаны.

Не ведаю колькі каштаваў транспарт агрэгата з Шлёнска. Ведаю адно, што транспарт гэтай «машынкі» з станцыі Валілы ў Гарадок каштаваў больш чым 20.000 зл.

Тады, колькі каштаваў увесь транспарт? Да таго агрэгат ляжыць незабяспечаны і з кожным днём вартасць яго малее. (мм)

Ужо час адкрыць жалезную краму ў Міхалове

Насельніцтва Міхалова і іншых вёсак хоча ведаць чаму міхалоўскае Праўленне ГС закрыла «жалезную краму».

Цяпер у Міхалове нельга купіць гваздзей, а што горшае, у вясковых хатах няма чым свяціць вечарамі, бо нельга купіць газы, а не ўсе-ж вёскі маюць электрычнае святло.

Крама закрыта ад 1 верасня і ніхто не ведае, калі яна будзе адкрыта, а ўжо восень і вечары доўгія, а па хатах цёмная ноч гуляе. Хіба-ж у веку атамнай энергіі дранкі стругаць не выпадае.

Яшчэ адна справа. У месяцы жніўні і верасні «Гаспода» была закрыта — рабілі рамонт. Ну і зрабілі рамонт, але ў... грамадскай касе. Памалявалі сцены, вокны, купілі некалькі сталоў і як людзі кажуць, бо ведаючы рамонт каштаваў 45.000 зл. Сорак пяць тысяч. За гэтыя грошы можна пабудаваць новую «Гасподу».

Захараў

У Нурцы наведзена парадак

На апошнім Пленуме Павятовага Камітэта ПЗПР у Семятычах разглядалася справа Івана Дзямяновіча — былога старшыні ГРН, і Высоцкага — былога кіраўніка тартаку ў Нурцы. Іван Дзямяновіч «спрытна» распараджаўся будаўнічымі матэрыяламі.

Не менш «спрытна» дзейнічаў Высоцкі. Ініцыятыўныя гандляры з Варшавы і Лодзі «адчулі» цёплае месцейка нават аж у далёкім Нурцы! Драўніна з тартаку левым ходам вандравала чуць не па ўсёй Польшчы.

За гэтыя злоўжыванні пастановай Пленума гр. Дзямяновіча і Высоцкага выключана з радоў ПЗПР і хіба давядзецца ім развітацца з пасадамі.

Іх гаспадарчай «дзейнасцю» зацікавіліся органы пракуратуры. (ся)

Аблогі ў грамадзе Гнецюкі ліквідаваны

Пасля кастрычніцкіх перамен у Польшчы сяляне сталі па сапраўднаму цаніць зямлю. Не стала патрэбы рабіць спецыяльных акцый па ліквідацыі аблогаў, няма таксама патрэбы агітаваць сялян за засяванне аблогаў.

Вось напрыклад у грамадзе Гнецюкі (Беластоцкі павет) да гэтай восені было 16 га аблогаў. Цяпер ужо ў 6-ці вёсках грамады няма ні аднаго га аблогаў.

М. Х.

Пад развагу ГС у Міхалове

Ужо больш чым месяц, як распачалася навука ў школах. Забыўся відаць аб гэтым ГС у Міхалове. У вясковых крамах напрыклад у Рудні, Бандарах і іншых вёсках няма сшыткаў, паперы, атраманту.

Каб купіць гэтыя школьныя прылады — трэба ехаць у Міхалова — 14 км, а нават аж у Беласток.

Ці-ж ёсць аж такія цяжкасці, каб даставіць вучням патрэбныя прылады? Падумайце кіраўнікі ГС. (мм)

З рэдакцыйнай пошты

Н. ПІСАРЭЎ з «Рускага» голаса.

Ваша заўвага, што першай беларускай газетай была «Наша доля» сведчыць, што вельмі слаба арыентуецеся ў беларускім друку. Першай беларускай газетай была «Мужыцкая праўда». Мы пісалі аб «Нашай Ніве», што яна была першай беларускай газетай «у сапраўдным сэнсе», а не ўвогуле першай, таму што «Нашай долі» і «Мужыцкай праўды» выйшла ўсяго некалькі нумароў.

Тады, калі хочаце камусь папраўляць, трэба разбірацца ў сутнасці справы.

Дрэнна разумееце прафесію журналіста. Калі Ваш ліст надрукавала рэдакцыя — гэта не сведчыць, што вы сталі журналістам. У гэтым выпадку называць сябе журналістам — зазнайства.

Чые погляды нас абавязваюць? Перш за ўсё трэба мець уласны пагляд. Калі, вы яго не маеце — выбачайце, мы ў гэтым не вінаваты.

*

Грамадзянін, які падпісваецца «Зідэн» — падайце дакладны адрас. Вершы добры, але ананімных вершаў не друкуем. Для вывучэння беларускай мовы можна паступіць на Варшаўскі ўніверсітэт, кафедру беларускай філалогіі (прымаюць пасля сярэдняй школы) або Завочнага Настаўніцкага Студыю — Беласток, вул. Міцкевіча 2 дзе мацнца кафедра беларускай мовы (для настаўнікаў).

Клеймуем хуліганаў

У гэтым нумары паказваем хуліганаў з Плёскаў у Бельскім павеце.

Да «славы» сваёй вёскі яны вычыніліся тым, што напіўшыся гарэлкі, пачалі буяніць на вяселлі, якое адбывалася ў вёсцы і па-варварску пабілі зусім нявіннага спакойнага хлапца — Валодзю Аляксеюка. Зламалі яму скіўцу, разбілі чэрап і скалечылі вока так, што яно не заплюшчваецца.

А вось яны:

Мікола Смалеўскі —правадыр хеўры. У гэтым годзе атрымаў атэстат сталасці. Выбіраўся на вышэйшую навучальную ўстанову, аднак за хуліганскую баталію, зрэшты не першую, папаўся... за краты.

Павел Канеўскі ўжо даўно пачаў хуліганіць. Біўся не толькі з хлапцамі. На дзяўчын неаднойчы таксама не стыдаўся падняць рукі. Зрэшты ці-ж не ўсёроўна хулігану, каго б'е, хлапца ці дзяўчыну? Яму абы толькі біць.

За Канеўскім таксама зачыніліся дзверы турмы.

Валодзя Онуфрыюк, як бачым з выгляду, зусім маладзенькі хлапчук. Звязаўшыся з хеўрай хуліганаў, ён вельмі рана выйшаў на кепскую дарогу. Хто ведае, мо' турма дапаможа яму зыйсці з яе.

Пятро Онуфрыюк — брат Валодзі таксама ўдзельнічаў у хуліганскай бойцы. І за ім зачыніліся дзверы турмы.

тэкст (в і а)

фота — А. О.

Будуйма неабходнае

Пасярод вёскі дом сялянскі —
Высокі, спраўны, алягансκі
Буфет у ім памаляваны,
Жалезам вокны акаваны.
Але, штось будзе ўжо здаецца,
Мо' выпіць й нам тут давядзецца.
Пакуль пакіньма пра гасподу.
Бо гэта люксус для народу.
Трэба падумаць нам паспол у,
Што ў Крушынянах у хляве школа.
Трэба ўзяцца зверху, здолу,
І ўрэшце выбудаваць школу!

А. МАКАЛЬ

Чаму жанчыны супроць спутнікаў

Прыходзіць мой сусед, Пыталька, і кажа: — Дзядзька, мая дзяўчына ні з туль ні з сюль пагневалася і абазвала мяне спутнікам. Што рабіць?

— Прызямляцца трэба — кажу яму. — А то ты надта доўга пятляеш вакол яе — гэта дзеўку нервуе.

— Я-ж гару да яе — кажа Пыталька.

— Вось яна і баіцца, каб не згарэў не даляцеўшы да мэты — кажу яму.

— Я-ж гатовы для яе закавацца ў гэты самы спутнік і павіснуць між зоркамі — кажа ён.

— Зрабій-бы самае вялікае глупства — кажу яму. — Я ўжо падобным спосабам хацеў ашчасліві ць сваю старую. У прыліве любві вызнаў: «Каханенькая, калі-б была магчымасць у наступным спутніку пусціцца ў безвваротнае падарожжа я-б і на момант не задумваўся б, паехаў-бы»

Бачу асела мая бы тое птушанятка якому крылы падрэзалі. Я па галоўцы гладзіць а маё птушанятка, як не накінецца:

— Едзь, едзь! Не даю табе?!

Давай я ўгаварваць: «Гэта-ж я для цябе, каханенькая. Падумай толькі, я зраблю першае ўражанне, захапляцца будуць табою. Можа нават Гарадская рада й кватэру табе прыдзеліць новую (гэта магчыма, усё-ж як ні кажы — героем буду: мая слава спадзе і на наш горад, аб ім таксама чутна будзе — герой тут-жа жыў!).

А я тымчасам палётаю, палётаю і мэтэарытным пылам рассыплюся над Зямлёю.

Думаеш крануў? Тры дні не адзывалася да мяне. На чацвёрты дзень кажа:

— Лявонька гэта ты ў сур'ёз казаў, ці толькі страшыў?

— Што мей казаць? Баба, бач, практычная, завоблачнымі далямі не задаволіцца. Таму яна і супраць спутнікаў.

Дзядзька Лявонь

Вясковыя жарты

У аўтобусе

Праязджаючы Новаволец: — Ну што ў вас чуваць Язэпку ў Тапалян, ці ёсць па КАСТРЫЧНІКУ якіясь змены на лепшае?...

Тапалянец: — Падаткі большыя ў гэтым годзе павет на нас налажыў, але прынамсі аб гэтым можна галасна і небаючыся цяпер гаварыць...

Учуўшы гэтую размову старшыня Павятовага Зажонду Рольніцтва, высняючы адазваўся:

— А таму на вас налажылі большыя падаткі, бо вы ад дзяржавы 300 га зямлі ўкрывалі!...

Тапалянец: — Брэшаце паночку, у нас 500 га аблогам ляжала...

КОРАНЬ

З якога часу

— Маем у сябе некалькі прыгожых абразоў.

— А з якога яны часу?

— А з таго, калі ў мяне было больш грошай.

Быў заняты

— Паночку! Я бачыў учора, як вы абнімалі маю жонку.

— Даруйце, паночку, я быў гэтак заняты ў той момант, што вас зусім не заўважыў.

БЯЗ СЛОЎ

КОРАНЬ

Кухмоўская балада

УСТУП

Жыў Цімох
Ля дарог,
У хатцы старэнькай.
Ля Кухмоў
Жыццё вёў —
Зямлю меў слабеньку.

Працаваў,
Не гуляў,
Сеяў гарох, грэчку.
Жонку меў,
Дзве свінне,
Кароўку й авечку.

Дзеткі меў,
Не хварэў,
З жонкаю любіўся.
Меркаваў,
Грошы збраў —
Кабылкі дажыўся...

Зладжыў воз
З трох калёс,
Пазычыў чацвёрта.
Проста так,
Жэлязняк!
Не любіў камфортаў.

Зарабіў,
Не прапіў —
Усё нёс для Хвядоркі.
Усё збіваў,
Шкадаваў
Нават на махорку.

У Кухмах
Па хатах
Зайздравалі людзі:
— Цімашок,
За гадок
Пэўна панам будзе.

Языкі,
Дзівакі —
Свет мяняюць шпарка!
Стаў Цімох,
Так як мог —
Прывыкаць да чаркі.

Стаў гуляць
Папіваць
Бяз ліку, у безладзе.
Што рабіў?
Як блудзіў?
Слухайце ў баладзе!

(Працяг у наступным нумары)

Развязка адгаданкі з 35 нумара «Нівы»

АДНА ГРУША ВАЖЫЦЬ СЕМ СЛІУ

Кніжныя ўзнагароды атрымалі:

1) Яўгеній Андрэюк — Беласток,
2) Вінцук Суета — Доўгасельцы, Сакольскі пав.
3) Сцяпан Тіхонюк — Голады,
4) Уладзімір Рудзь — Нетупа, Сакольскі пав.
6) Юрка Кардаш — Новасады, Беластоцкі пав
7) І. Янук — Бельск - Падляскі.
8) Алесь Цімашук — Гайнаўка.
9) Вера Шыміцкая — Варшава.
10) Янка Дарашкевіч — Хамонтаўцы.

УВАГА! Чытача, які развязаў адгаданку пры помачы «трох невядомых» просім падаць адрас для пасылкі ўзнагароды

Узнагароды высылаем поштай. Р.

Развязка „крымінальнай“ адгаданкі з 36 нумара „Нівы“

Пры развязцы такіх адгаданак разважаем так. Калі (3) праўдзіва, тады і (10) і (12) няпраўда, а гэта не магчыма па ўмове. Тады значыць, што (3) няпраўда (г. зн. Вася не разбіў акварыума). Калі (3) няпраўда, тады і (9) таксама няпраўда, так як (9) непраўдзіва — то (8) праўдзіва. Калі (8) праўдзіва — то (15) непраўдзіва. Калі (15) непраўдзіва — тады (14) праўдзіва. Гэта значыць, што акварыум разбіла Жэня.

Кніжныя ўзнагароды атрымалі:

1. Анатоль Тарасевіч — Гарадок,
2. Леў Іосіф — Белява, Варшаўскае ваяводства,
3. Янка Дарашкевіч — Коматаўцы, Беластоцкі павет,
4. Галя Сакалоўская — Дуброва.
5. Юрка Яноўскі — Гайнаўка.
6. Марыя Яраш — Варшава,
7. Сяргей Сэндзяк — Кашалін,
8. Лявон Суліма — Ополе,
9. Людміла Скарбіновіч — Сакол.
10. Уладзімір Юркевіч — Семятычы.

Узнагароды высылаем поштай.

ЭПІГРАМЫ

КАМБІНАТАР

Велькі грошы зарабляе,
Яшчэ большы прыкрадае.

СМЫКАЛКА

Я лаповак не жадаю,
Мне самыя людзі пхаюць.

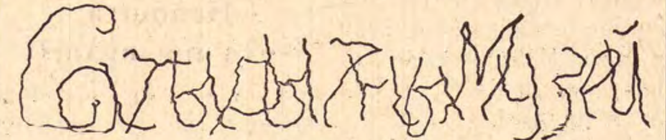
ПЛЁТКАР

Язычок у яго прост,
Доўгі, як каровін хвост.

ГУМОВЫЯ БОТЫ

Сёння кожны беларус,
Мае ўласны... аўтабус...

КОРАНЬ

Смутна мне ў Аўгустове

ЭКСПАНАТ 8

Вось які я прыгажунчык, узнімаюся над цэлай вёскай. Бакі мае цагляныя, вочы мае люстраныя, а відна мяне з самага Бельска. Хто-б ні праходзіў, кожны кажа: — Ну й дзяцюк! Ну й асілак!

Стаю я, прыслухоўваюся людской гаворцы і сумна мне. Смуціць людская абыякавасць. Паставілі мяне, двухпавярховага, сярод вёскі і не ведаюць, што са мною рабіць. Мо' прададуць яшчэ якім гандлярам? Не дай Бог, каб гэтак сталася. Палюбіў я тутэйшы люд і хачу яму служыць. Маю 14 залаў і на дадатак гімнастычную, цэнтральнае ацяпленне, вадаправод, усе выгады на месцы, карыстайце людцы, з культуры!

Але нямашака ахвотных. Вучыцца ў мяне ўсяго 72 дзетак.

Ой, залы мае, пусткай свецячыя! Ці не маглі-б вас упрыгожыць дзяцюкі вясковыя. Хай мала іх у Аўгустове, дык ці-ж малая Бельшчына?!

А мо' ужо ўсе нашы дзяцюкі адукаваныя? Мо' ім непатрэбныя веды?

Сумна мне ад гэтых думак, тым больш, што набліжаецца зіма і зноў прымусяць мяне глытаць 70 тонаў коксу.

КРОПКА

АГАФОН АБРОТКА ШПАЦЫРУЕ...

Словы ВІНЦУК ГРАБОВІЧ

Рысункі — АГЛАЯ АРТЫСЕВІЧ

Йдзе ля рэчкі Агафон
Бачыць, сцелюць бабы лён.
Кастусь цягне каноплі,
Кажа: — Досыць ўжо намоклі.

Цераз лес Абротка мчыцца.
Мужычок грабе кастрыцу,
Ваверка шышкі збірае,
Сарока ў карчах спявае.

Йдзе Абротка праз палетак,
Ляціць «бабінае лета».
Пауцінкі серабрысты
Плывуць у блакіце чыстым.

Агафон праз парк спяшае,
З дрэваў лісце ападае —
Зямля золатам услана,
Восень — як-бы малявана...